

Průvodce
pro rodiny a blízké
osob ve výkonu trestu
a po propuštění

Obsah

Úvod	3
Část I.: Otázky spojené s odsouzením nebo vězněním blízké osoby ..	3
1. Jak se vypořádat s tím, že někdo Vám blízký byl odsouzen nebo nastoupil do vězení	3
2. Co si s sebou připravit do vězení	5
3. Jak se zorientovat v oblasti vězeňství?	6
4. Rodič ve vězení a děti vězněných rodičů	15
5. Jak na Vás můžou dopadnout finanční a dluhové problémy blízké osoby nejen ve vězení	20
Část II.: Pomoc blízkému během výkonu trestu a po propuštění	22
1. Žádost o podmíněné propuštění.....	22
2. Co je možné zařídit ještě před propuštěním – informace pro osoby opouštějící výkon trestu odnětí svobody	24
3. První kroky po propuštění	27
Pomoc neziskových organizací a závěr	28
Kontakty	30

Úvod

Vážení čtenáři,

hned v prvních řádcích bychom Vám chtěli za celé RUBIKON Centrum poděkovat za důvěru, kterou nám prokazujete tím, že tuto brožuru držíte v rukou. Zároveň to ale znamená, že procházíte těžkou životní fází, a to, že je Váš rodič, manžel, partner, potomek nebo kamarád ve vězení. Pevně věříme, že se Vám i s naší pomocí podaří tuto nelehkou situaci zvládnout.

RUBIKON Centrum je nezisková organizace, která se více než 25 let zabývá pomocí osobám s trestní minulostí. Nyní chceme naši podporu rozšířit na ty, kteří sice zůstali na správné straně vězeňské zdi, ale pomoc v tíživé chvíli si rozhodně zaslouží.

Tato brožura vznikla na základě naší praxe a zkušeností klientů RUBIKON Centra. Věnujeme se nejčastějším tématům, se kterými se na nás doposud obraceli blízcí našich klientů. Neváhejte se však na RUBIKON Centrum obrátit i v případě, že v brožurce nenajdete téma, které Vás zajímá. Zaručujeme Vám individuální přístup a bezpečné prostředí.

Část I.:

Otázky spojené s odsouzením nebo vězněním blízké osoby

1. Jak se vypořádat s tím, že někdo Vám blízký byl odsouzen nebo nastoupil do vězení

Budme upřímní – to, že se někdo z Vašich blízkých dostane do vězení nebo je odsouzen k jinému trestu, není nic, co byste přijali s ledovým klidem. Někdo má vztek, někdo se cítí osamoceně, někdo dokonce pocituje vinu nebo cokoli dalšího. Jsou případy, kdy se i nejbližší členové pachatelovy rodiny stanou oběťmi trestného činu, a o to je potom situace složitější.

V poradenství často slycháváme ještě o jednom pocitu. Hodně lidí cítí stud. Stydí se mluvit před ostatními o tom, že někdo z jejich rodiny či blízkého okolí

skončil ve vězení. V naší společnosti se to příliš nenosí. Proč? Nejspíš kvůli obavám z reakcí okolí. Když toto tabu prolomíte, zjistíte, že jen v České republice existují tisíce osob a rodin, které řeší stejné téma.

Naši klienti hovoří o úlevě, když mohou svou situaci sdílet, proto doporučujeme odložit stud stranou a mluvit se svým okolím nebo s odborníky o tom, co Vás trápí.

Pár tipů, jak se s touto situací vyrovnat:

- **Získejte informace, abyste se lépe zorientovali:** ptejte se a vyhledávejte si informace z důvěryhodných zdrojů, ideálně dopředu (např. před tím, než Váš blízký nastoupí do vězení). Nejvíce informací získáte od neziskových organizací, kde jsou pracovníci ochotní Vám vysvětlit praktické informace. Dále se můžete obracet na pracovníky věznic nebo na sociální kurátory na městských úradech.
- **Podpora od dalších lidí:** o své starosti se podělte s blízkými nebo odborníky, nebojte si říci o radu, praktickou pomoc či možnost se vypovídat.
- **Psychologická pomoc:** profesionální psychologická nebo psychoterapeutická pomoc Vám umožní získat prostor, kde můžete v bezpečném prostředí mluvit o svých obavách, zorientovat se ve svých emocích a vztazích.
- **Rozhodnutí, co chci dělat:** zaměřte se na to, abyste si sami pro sebe ujasnili, jak chcete Vy sami k situaci přistoupit – nikoli, co si okolí či Váš blízký přeje nebo od Vás očekává. Jednejte pak podle toho.
- **Plán řešení praktických problémů:** když víte, co chcete udělat, pojmenujte jednotlivé problémy, které chcete řešit, a sestavte si plán kroků, které je nutné podniknout a kdy. Poté znovu porovnejte s tím, co jste si na začátku řekli, že chcete sami za sebe dosáhnout.
- **Kontaktujte RUBIKON Centrum:** nabízíme bezplatné služby pro lidi dotčené trestem blízké osoby. Poskytujeme bezpečné a důvěryhodné prostředí, kde máte možnost setkat se neformálně s lidmi s podobným životním příběhem a dozvědět se odborné informace při individuálních schůzkách.

2. Co si s sebou připravit do vězení:

Pro všechny věci platí omezení daná vězeňským řádem (např. zákaz skleněných nádob, zbraní, drog apod.). Povolené množství a typ věcí se může u každé věznice mírně lišit. Doporučujeme připravit si spíše levnější, „neznačkové“ věci. Množství věcí plánujte na období cca 3 měsíců.

- **Hygienické potřeby:** běžné mycí prostředky, ale především dostatečné množství toaletního papíru a dámských menstruačních vložek, vlhčené ubrousky a kapesníky, nezapomeňte na kleštičky nebo nůžičky (s kulatými špičkami), holicí potřeby, pinzetu, zrcátko (musí být v rámečku).
- **Oblečení:** spodní prádlo, ponožky, sportovní oblečení bez kapuce a bez potisku, včetně bot, šedá trička s kulatým výstřihem s krátkým i dlouhým rukávem, pyžamo, pantofle, v zimním období čepici; hodí se i prací prostředek.
- **Jídlo:** v originálně zabalených a neotevřených obalech, např. sladkosti, instantní polévky na zalití horkou vodou, koření, cukr a káva, čaj, sirup –většina odsouzených má přístup k varné konvici, ne všichni k vařiči.
- Hrnek (např. termo), lžička.
- Knihy, časopisy apod., rádio na baterky + baterky a sluchátka.
- Budík + baterie do něj.
- Špunty do uší.
- Psací potřeby, papíry a velké množství známek na dopisy.
- Peníze v hotovosti – po nástupu budou vloženy na vězeňské konto odsouzeného a 1/2 částky bude deponována na náklady výkonu trestu.
- Visací zámek s min. 2 klíči.
- Lékařská zpráva od praktického lékaře, příp. specialistů, s uvedením předepsaných léků.
- Tabák + papírky a filtry, zapalovače, a to i v případě, že sami nekouříte.
- Povoleno je také 1 řetízek, 1 prstýnek a hodinky (ty doporučujeme).
- Taška nebo tašky pro uložení těchto věcí při přenášení během přesunů.

3. Jak se orientovat v oblasti vězeňství?

Troufáme si říci, že většina lidí zná vězení a život v něm jen skrze televizní seriály a pravděpodobně si přejí, aby to u televizních seriálů i zůstalo. Cílem této kapitoly je seznámit Vás s chodem života ve vězení a s vězeňskými pravidly, která je nutné znát a respektovat.

Legislativa vztahující se k výkonu trestu odnětí svobody (VTOS):

- Zákon č. 169/1999 Sb. *Zákon o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů*
- Vyhláška č. 345/1999 Sb. *Vyhláška Ministerstva spravedlnosti, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody*
- Nařízení vlády č. 361/2017 Sb. *Nařízení vlády o výši a podmínkách odměňování odsouzených zařazených do práce ve výkonu trestu odnětí svobody (účinnost od 01. 04. 2018)*
- Vyhláška č. 10/2000 Sb. *Vyhláška Ministerstva spravedlnosti o srážkách z odměny osob, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody zaměstnány, o výkonu rozhodnutí srážkami z odměny těchto osob a chovanců zvláštních výchovných zařízení a o úhradě dalších nákladů*

Co je důležité vědět k jednotlivým pracovníkům vězeňské služby:

Ředitel věznice: v čele každé věznice stojí ředitel, který je pro Vás důležitý zejména ve chvíli, kdy je potřeba podat nějakou žádost. Kontakty na všechny ředitele věznic jsou uveřejněné na webových stránkách Vězeňské služby České republiky. Žádosti se mohou týkat například podmíněného propuštění, přemístění do jiné věznice nebo režimu návštěv. Žádost může podat odsouzený svým jménem a rovněž za něj může podat jakoukoliv žádost jeho rodina či osoba blízká.

Vězeňský psycholog: je osoba, se kterou může vězněný člověk kdykoliv hovořit, sdílet svůj psychický stav nebo řešit jakýkoli osobní problém. Vězeňský psycholog může být oporou v náročných životních situacích, se kterými se vězeň musí v průběhu výkonu trestu odnětí svobody vypořádávat. Je to osoba, která také hraje svou roli při žádosti o podmíněné propuštění.

Lékař: v každé věznici je zajištěna základní zdravotní péče, automatické je komplexní vstupní vyšetření. Není tedy třeba mít obavy, že Váš blízký bude

vystaven riziku jakékoliv nákazy či onemocnění. Pokud je do věznice přijat někdo s vážným onemocněním, je na vše brán zřetel a je zajištěna nezbytná léčba. Dodržování adekvátní lékařské péče je přísně kontrolováno nadřízenými orgány. Kvalita lékařů se liší věznice od věznice, ale při slušném a rozumném jednání by neměl být se zdravotní péčí problém, až na ojedinělé excesy.

Vychovatel terapeut: vychovatel se specializací na terapeutické programy, mezi něž může patřit i jóga či ruční práce. Cílem jeho práce je zajišťovat aktivity, které dávají odsouzeným možnost smysluplně trávit volný čas, a to různou formou: jak zájmovými činnostmi, tak rozvojovými, vzdělávacími a terapeutickými programy. V některých věznicích je na nabídku těchto aktivit kladen velký důraz a nabídka je pestrá a kvalitní.

Vychovatel: každý oddíl má svého kmenového vychovatele, což je civilní zaměstnanec. Tento vychovatel je v každodenním styku s odsouzeným a má o něm nejvíce informací. Kontroluje poštu, kterou odsouzený odesílá a přijímá (dopisy odsouzený odesílá v nezalepené obálce a přichodzí dopis dostává s rozlepenou obálkou). Vychovatel rozhoduje o odměnách (pochvala, vycházka mimo věznici, přerušení trestu apod.) a o kázeňských trestech. Jedná se tedy o osobu, se kterou je člověk ve vězení v úzkém každodenním kontaktu a řeší s ním běžné i závažnější problémy. Vychovatel zpracovává hodnocení na odsouzeného v rámci žádosti o podmíněné propuštění a prezentuje soudu dosavadní chování odsouzeného a jeho přístup k výkonu trestu odnětí svobody.

Speciální pedagog: má na starosti více oddílů, vytváří tzv. programy zacházení, které sestavuje individuálně každému vězni na začátku výkonu trestu odnětí svobody ze vstupních dat. Ve spolupráci s vychovateli a dalšími specialisty kontroluje jejich plnění, případně je upravuje dle osobních potřeb odsouzeného. Speciální pedagog zajišťuje další možnosti vzdělávání vězněných osob, zaměstnávání a trávení volného času v průběhu výkonu trestu.

Sociální pracovník: klíčová osoba pro dotazy a rady, jak co zařídit a vyřídit, komunikaci s úřady, řešení rodinné situace a dluhové problematiky. Sociální pracovník je v každodenním kontaktu s vězněnými osobami a je „spojkou“ s vnějším světem pro odsouzené. Jeho hlavním úkolem je pomoci odsouzenému vyřešit co nejvíce zátěžových problémů a připravit ho na život po propuštění, který je často daleko těžší, než si vězněné osoby a jejich rodiny uvědomují.

Kaplan: zajišťuje duchovní služby pro věřící, ale nezřídka i lidskou podporu v těžkých situacích, současně se podílí na organizaci trávení volného času vězňů a jeho aktivity mohou být zaměřené i na vzdělávání.

Příslušníci vězeňské stráže: vnější a vnitřní ostraha vězňů. „Uniformy“, které odsouzení doprovázejí na každém kroku mimo oddíl. Příslušníci vězeňské stráže jsou každodenní součástí života vězňů a tato symbióza někdy není snadná. Provádí pravidelné kontroly vězňů, jejich osobních věcí, před a po každé návštěvě nebo odchodu a příchodu z pracoviště apod.

Typy věznic a zařazení do věznice a na oddělení

Věznice se zvýšenou ostrahou

O zařazení do jednotlivého typu věznice rozhoduje vždy soud. Do věznice se zvýšenou ostrahou je pachatel zařazen, zejména pokud mu byl uložen trest odnětí svobody za trestný čin spáchaný ve prospěch organizované zločinecké skupiny, pokud mu byl za zvlášť závažný zločin uložen trest odnětí svobody ve výměře nejméně osm let, nebo byl odsouzen za úmyslný trestný čin a v posledních pěti letech uprchl nebo se pokusil uprchnout z vazby, z výkonu trestu nebo z výkonu zabezpečovací detence nebo byl-li mu uložen trest odnětí svobody na doživotí. Bez jiných možností je do této věznice vždy zařazen pachatel v případě doživotního trestu odnětí svobody. U ostatních případů se skýtá možnost uvážení soudu o zařazení pachatele do „mírnějšího“ typu věznice.

Věznice s ostrahou – tyto se dále dle stupně zabezpečení dělí na oddělení s:

- nízkým stupněm zabezpečení;
- středním stupněm zabezpečení;
- vysokým stupněm zabezpečení.

Do této věznice je pachatel zařazen vždy, pokud nenaplnuje podmínky pro zařazení do věznice se zvýšenou ostrahou, tak jak jsou výše uvedeny. Umístění pachatele do jednoho z oddělení probíhá na základě míry vnějšího, vnitřního rizika a potřeb (rizika pro společnost a rizika ohrožení bezpečnosti během výkonu trestu s ohledem na individuální charakteristiku odsouzeného). Zhodnocení rizik provádí příslušná komise, která je zpravidla složena buď z:

- vedoucího oddělení výkonu trestu;
- nebo vedoucího oddělení výkonu vazby a trestu;
- nebo pověřeného zaměstnance tohoto oddělení.

Dále je k jedné z těchto osob přiřazen vždy psycholog, speciální pedagog, sociální pracovník, vychovatel a další zaměstnanci Vězeňské služby ČR určení ředitelem věznice. O následném umístění do příslušného oddělení rozhodne ředitel věznice po přihlédnutí ke stanovisku předmětné komise.

Stanovisko této komise by mělo být vždy hlavní podklad pro rozhodování pro ředitele věznice, neboť tento postup byl vyvíjen především lidmi z praxe. Jeho cílem by mělo být hlavně zhodnocení dalšího možného selhání pachatele, jakož i individuální faktory každého odsouzeného (zejména věk, pohlaví, začátek trestné činnosti, počet odsouzení, zaměstnání, finanční situace atd.).

Výše zmíněný systém sloužící k zařazování odsouzených osob by se měl uplatňovat i u přeřazování vězňů do jednotlivých oddělení věznice, popřípadě do jiného typu věznice. O přeřazení odsouzeného do jiných typů věznice rozhoduje vždy soud. Soud tak rozhoduje rozsudkem, ve kterém se rozhoduje o vině a trestu ve věci samé. Pokud s ohledem na konkrétní okolnosti soud dospěje k závěru, že náprava bude lépe zaručena v jiném typu věznice, může se odchýlit od zákonných kritérií pro rozřazování odsouzených. V průběhu výkonu trestu soud rovněž rozhoduje o přeřazení odsouzených z jednoho typu věznice do druhého, a to na **návrh odsouzeného, ředitele věznice, státního zástupce nebo i bez návrhu.**

O přeřazení v rámci jednotlivých oddělení věznice s ostrahou rozhoduje Vězeňská služba ČR. Požádat o přeřazení může odsouzený nebo ředitel věznice. Pokud návrh podává odsouzený, podá jej řediteli věznice, který jej, spolu s rozhodnutím o umístění do některého z oddělení věznice s ostrahou a dále s podklady pro vydání tohoto rozhodnutí a dokladem o doručení tohoto rozhodnutí odsouzenému, předloží neprodleně soudu.

Dále odsouzený umístěný do oddělení se středním nebo vysokým stupněm zabezpečení věznice s ostrahou má právo do tří dnů ode dne doručení rozhodnutí podat návrh na umístění do oddělení s nižším stupněm zabezpečení.

Co je to program zacházení?

Na tomto místě vám stručně vysvětlíme, co je myšleno pod tajemným pojmem „program zacházení“ a v čem je jeho důležitost pro Vašeho blízkého.

Oficiální definice:

Program zacházení se zpracovává na základě komplexní zprávy o odsouzeném s ohledem na délku trestu, charakteristiku osobnosti a příčiny trestné

činnosti. Komplexní zpráva je shrnutím výsledků psychologického, pedagogického, sociálního, případně lékařského posouzení, hodnocení rizik a potřeb a jiných dostupných materiálů k osobě odsouzeného; její obsah je důvěrný (§ 41 odst. 1 a 2 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů).

Pravidelnou součástí programu zacházení je podle platné právní úpravy určení způsobu zaměstnávání odsouzeného, popř. jeho účast na pracovní terapii, vzdělávání nebo jiné náhradní činnosti, směřující k vytvoření předpokladů pro soběstačný život v souladu se zákonem (§ 41 odst. 3, věta druhá zákona o výkonu trestu odnětí svobody). Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, v platném znění, člení programy zacházení na aktivity pracovní, vzdělávací, speciálně výchovné, zájmové a na oblast utváření vnějších vztahů (§ 36 odst. 2 vyhlášky). Protože zaměstnávání a vzdělávání jsou samostatnými kapitolami, bude se tato část programů zacházení týkat pouze speciálně výchovných aktivit a zájmových aktivit (Evropská vězeňská pravidla mluví o tzv. dalších činnostech) a oblasti utváření vnějších vztahů.¹

Jak se plnění programu zacházení dotýká života člověka ve vězení?

Obsah programu zacházení má zásadní vliv na každodenní život ve vězení v těchto oblastech:

- zaměstnání a další pracovní aktivity;
- trávení volného času, vzdělávání nebo další rozvojové aktivity (např. ve spolupráci s neziskovými organizacemi);
- kontakt s vnějším světem.

Konkrétní podmínky pro vytváření programu zacházení závisí na možnostech jednotlivých věznic, ale především vychází z toho, jak se člověk ve vězení k výkonu trestu odnětí svobody staví, zda je aktivní, co má za sebou (včetně typu trestné činnosti), zda je ve výkonu trestu poprvé či poněkolkáté, jaký je jeho zdravotní stav a také délka trestu.

Podle toho, jak odsouzený stanovený program zacházení plní, je zařazen do jedné ze tří diferenciačních skupin (č. 1 je nejlepší). V praxi se často mluví o tom, že přeřazení do mírnějšího režimu přímo souvisí s tím, zda je člověk zařazen v první diferenciační skupině, není to však jediný faktor a dle zákona

by mělo být posuzováno především plnění uloženého programu zacházení bez ohledu na to, o kterou skupinu se jedná.

Pracovní odměna pro zaměstnané ve VTOS

O co jde?

Odsouzenému přísluší za vykonávané práce ve VTOS základní složka odměny ve výši podle druhu jím vykonávané práce a požadované kvalifikace. Výše odměny se odvíjí od výše minimální mzdy, může se tedy každý rok měnit. Pro orientaci uvádíme částky platné v r. 2020:

- v I. skupině částka 7 300 Kč (50 % výše minimální mzdy) za kalendářní měsíc;
- ve II. skupině částka 10 220 Kč (70 % minimální mzdy) za kalend. měsíc;
- ve III. skupině částka 10 450 Kč (95 % výše minimální mzdy) za kalend. měsíc;
- ve IV. skupině částka 17 520 Kč (120 % výše minimální mzdy) za kalend. měsíc.

Odměnu za práci nemá člověk ve vězení k volnému nakládání. Co se tedy s odměnou stane?

- na srážky k úhradě výživného nezaopatřených dětí se použije 33 % čisté odměny;
- na srážky k úhradě nákladů výkonu trestu, který odsouzený vykonává, se použije 23 % čisté odměny, nejvýše však 1 500 Kč za kalendářní měsíc;
- z čisté odměny se použije 12 % na přednostní pohledávky;
- z čisté odměny se použijí 4 % na ostatní srážky;
- na kapesné se použije 17 % čisté odměny;
- na úložné se použijí 11 % čisté odměny.

Jak pomoci svému blízkému zvládnout pobyt ve vězení?

Porozumění tomu, jak funguje organizace vězeňského systému, Vám může pomoci pochopit, jak podpořit své blízké, aby pobyt ve vězení zvládali a strávili vyměřený čas smysluplně:

- Udržujte kontakt formou korespondence, telefonátů a návštěv (k pravidlům kontaktu více informací v dalších kapitolách).

¹ **Zdroj:** Koncepce vězeňství do r. 2025, Vězeňská služba ČR, <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/06/Koncepce-vezenstvi.pdf>

- V komunikaci s nimi jednejte rovnocenně jako s lidmi, kteří jsou stále součástí Vašeho života – podělte se s nimi o to, co se venku děje, jaké jsou Vaše starosti i radosti. I když je s Vámi nemohou fyzicky sdílet, posilujete v nich pocit, že svět mimo vězeňské zdi je pro ně stále otevřený a oni do něj patří.
- Povzbuzujte je v aktivitě směrem k zaměstnání a užitečnému trávení volného času ve vězení.
- Je dobré si uvědomit, že vězněnému člověku běží čas jiným tempem a pro osoby mimo věznici je nepředstavitelné, jak dlouhé může být čekání na návštěvu nebo na telefonát, respektujte tedy domluvené stanovené časy na jakoukoli formu spojení.
- Pokud to tak chcete, plánujte společnou budoucnost po propuštění a pomáhejte vězněnému ji propojovat s tím, co nyní dělá ve věznici, např. využití nových zájmů nebo pracovních zkušeností, možnost zamyslet se nad svým životem nebo zmapovat si dluhy pro jejich budoucí řešení.
- V žádném případě nespolepracujte na porušování pravidel vězeňského systému, i když Vás o to požádají – např. telefonování mimo povolené hovory, zasílání zakázaných věcí, pronášení nepovolených věcí na návštěvy. Vyvarujte se také zasílání peněz na účet dalších osob mimo věznici (může se jednat o vydírání spoluvězni apod.) nebo posílání „nárokového balíku“ na jiné jméno. Tyto zakázané formy pomoci se většinou odhalí a bude to s odsouzeným řešeno jako kázeňský přestupek. To se pak projeví v jeho hodnocení a snižuje se tak možnost jeho dřívějšího propuštění.
- Současně se vyvarujte spolupráce s pochybnými organizacemi, které slibují „zaručenou pomoc s podmíněným propuštěním z věznice“, ovšem za finanční poplatek! Žádná taková organizace NEMŮŽE opravdu zajistit dřívější propuštění vězněné osoby, žádný soud nebere na tyto organizace zřetel, naopak! Rodina tak zaplatí ZBYTEČNĚ vysokou finanční částku bez jakékoliv skutečné pomoci. Dřívější propuštění vězněné osoby závisí jen na posouzení soudu na základě splnění podmínek, které podrobně popisujeme ve druhé části této brožury.
- Pečujte o sebe a své potřeby – i když se trápíte nebo chcete blízkému člověku ve vězení co nejvíce pomoci, je potřeba si uvědomit, že většina lidí je ve vězení v důsledku svých vlastních činů. Pomoc by nikdy neměla přesahovat Vaše vlastní možnosti – neberte si půjčky, abyste mohli zaslat vězněnému peníze, a nezapomínejte na své další blízké – zaslouží si stejnou pozornost jako člověk ve vězení.

Návštěvy ve věznici

Ze zákona má odsouzený nárok přijímat osobní návštěvy v rozsahu tří hodin za měsíc, přičemž toto právo je zákonným nárokem a nemůže být tedy odsouzenému odepřeno ani jako forma kázeňského trestu. Návštěvu lze rozdělit maximálně na dvě části po hodině a půl, které se uskuteční v různých dnech daného kalendářního měsíce. Ve výjimečných případech může být odsouzenému udělena kázeňská odměna, díky které získává nárok na mimořádné prodloužení návštěvy, a to až na pět hodin v daném kalendářním měsíci.

Ještě před samotnou návštěvou odsouzeného je potřeba zajistit, abyste byli zapsaní v seznamu návštěv. Odsouzeného ve vězení nemůže navštívit kdekdo. Do seznamu návštěv je zařazen nejbližší okruh rodinných příbuzných, u dalších osob záleží na odůvodnění a zhodnocení ředitelem věznice. Pokud chce odsouzený mezi návštěvníky někoho přidat, může se s touto žádostí obrátit na ředitele věznice.

Pro návštěvníky se ve věznicích zřizují speciální čekárny, v nichž blízcí odsouzených vyčkávají na uskutečnění kontroly a zahájení návštěvy. Obvykle se jedná o malé místnosti, kde není příliš prostoru pro pohyb dětí. Některé věznice naopak přizpůsobují své prostory pro pobyt s dětmi, mají dětské koutky, případně speciálně upravené venkovní prostory. Protože se podmínky pro návštěvy s dětmi různí, doporučujeme se o podmínkách dopředu informovat v dané věznici nebo na webových stránkách věznice.

Návštěvy odsouzených probíhají zpravidla v místnostech k tomu určených. Jsou organizovány v denní době, zpravidla ve dnech pracovního volna nebo pracovního klidu.

Pravidla návštěv odsouzených osob jsou jasně určena. To nejdůležitější, co byste měli vědět:

- Datum a čas návštěvy je stanoven ředitelem věznice.
- Odsouzeného mohou naráz navštívit maximálně čtyři osoby včetně dětí (nezletilé děti ve věku do 15 let se mohou zúčastnit návštěvy pouze v doprovodu osoby starší 18 let).
- Vstup do věznice pod vlivem alkoholu či jiné návykové látky je zcela vyloučen.
- Zakázáno je během návštěv cokoli předávat (s výjimkou věcí povolených ředitelem věznice) – ať už se jedná o věci či citlivé informace týkající se případného trestního řízení.

- Nezapomeňte na průkaz totožnosti, bez něj Vás za bránu věznice nepustí. Dále doporučujeme mít s sebou mince do automatu s občerstvením.

Jakákoliv podoba narušování návštěv může vést k předčasnému ukončení návštěvy a Vašemu vykázání z věznice.

Korespondence a posílání balíků

Korespondence je nejdostupnější a nejsnadnější způsob komunikace s odsouzeným. Dopisy nejsou omezené počtem ani rozsahem. Je ale potřeba počítat s tím, že odesílané i přijímané dopisy podléhají kontrole. S dopisem můžete poslat i poštovní známky, papíry a psací potřeby. Odsouzený má velice omezený finanční rozpočet a pořízení poštovní známky může být hlavně v začátku výkonu trestu problém.

Mimo klasické korespondence má každý odsouzený nárok na přijímání balíků. Do věznic se dají poslat tři typy balíků:

1. Prvním typem je tzv. „kilovka“, tedy **malý balík do 1 kg** váhy, obvykle využíván pro posílání novin, časopisů a potřeb na psaní. I tento balík, stejně jako dopisy, můžete posílat neomezeně.
 2. Druhá varianta je **balík do 5 kg** váhy. Před zasláním takového balíku je nutné, aby vám odsouzený nejdříve zaslal „balíčenku“, tedy potvrzení, že balíček smí obdržet. Na Vás je následně balíčenku viditelně nalepit na balík. Bez balíčenky se do posílání velkého balíku nepouštějte, byť by to bylo myšleno v dobře víře a chtěli jste odsouzeného překvapit.
- Odsouzený má nárok na dva pětakilové balíčky za rok, obvykle platí půlroční prodleva mezi jednotlivými balíky. V tomto balíku můžete poslat tabák, hygienické potřeby, kávu, čaj a potraviny v původním obalu. Pokud si nebudete jistí, co do balíku smíte přidat, zeptejte se telefonicky přímo v konkrétní věznici. Abyste se Vy i Váš blízký ve vězení vyhnuli zbytečným komplikacím, dbejte na to, aby váha balíku skutečně nepřesáhla 5 kg. Balík by se Vám mohl celý vrátit zpět. V některých věznicích je postup takový, že pracovníci vězeňské služby odsouzenému vydají jen část balíku, která se do váhy vejde. Také se vyvarujte toho, abyste odsouzenému zasílali nevhodné či dokonce zakázané předměty (například zapalovače, nože, mobility). Obsah každého balíčku je důkladně kontrolován.
 - Současně doporučujeme zkontaktovat se svým blízkým, co by od Vás v balíku chtěl obdržet. Vaše představa o obsahu balíku se může značně lišit od

představy odsouzeného. Vzhledem k tomu, že může obdržet pouze 2 balíky za rok, je škoda „vyplýtvat“ možnost posílání na 5 kg nevhodného sortimentu.

3. Posledním druhem balíku je **civilní balíček**, ve kterém můžete odsouzenému poslat v neomezeném množství spodní prádlo, v limitovaném množství civilní a sportovní oblečení. Na tento typ balíčku ve většině věznic musí mít odsouzení povolení od vychovatele, který schválí, co smí balík obsahovat. Obdobou je balík určený k plnění „programu zacházení“, např. pomůcky pro zájmové aktivity. Civilní balíček je dobré poslat před výstupem z výkonu trestu, především pokud je výstup plánovaný na jiné roční období, než se konal nástup.

Telefonní hovory

Telefonování je možné pouze jednostranně ze strany vězněné osoby, hovory směřované do věznice přijímat nelze. Vězni je umožněno iniciovat telefonní hovor na základě telefonní karty, s nabitým kreditem. Tento kredit může dobít vězeň či osoby blízké.

V každé věznici jsou k dispozici telefonní automaty a odsouzený může telefonovat až 20 minut denně na 10 dopředu schválených telefonních čísel. Kredit do výše 2000 Kč mohou nabít buď odsouzení ze svého vězeňského konta, nebo kdokoli další pomocí složenky, převodem z bankovního účtu nebo platební karty pomocí webových stránek k tomu určených. Pro nabití kreditu je nutné znát číslo telefonního účtu odsouzeného, které Vám musí zaslat v dopise nebo jinak sdělit. Pro osobu, která hovor přijímá, se zpravidla zobrazuje hovor jako „soukromý hovor“ bez čísla.

4. Rodič ve vězení a děti vězněných rodičů

Ze strany rodin vězněných osob se často ozývají otázky na to, jak jednat s nezletilými dětmi v případě, že mají jednoho z rodičů ve výkonu trestu. Řeší se jednak citlivá témata, například jak a zda dítěti vůbec říkat o tom, že někdo z jeho blízkých je ve vězení nebo zda brát dítě na návštěvy do věznic. Na řadu přicházejí také otázky týkající se úhrady výživy a péče o dítě.

U prvního zmíněného tématu jde o individuální zvážení, jak se k situaci postavit. Jednoznačné rady typu „Určitě mu to neříkejte a v žádném případě ho nevodte na návštěvy!“ nebo „Musíte mu to říct za každou cenu a na návštěvy dítě vodte, i kdyby to mělo obnášet celodenní cestování na druhý konec republiky!“ nejsou na místě.

Doporučujeme se zamyslet nad následujícími otázkami:

- Zhodnoťte své možnosti, jak můžete vztah dítěte a rodiče ve vězení podporovat (zvážit ekonomické náklady dojíždění na návštěvy, atmosféra vězeňského prostředí, zda lze dodržovat pravidelnost návštěv...).
- Jaký je vztah dítěte k rodiči ve vězení?
- Jaká jsou přání dítěte? Zhodnoťte je vzhledem k jeho věku a schopnosti chápat situaci.
- Zamyslete se, zda o věznění rodiče ví jeho další okolí (např. učitelé ve škole, rodiče kamarádů) a zda by se mohlo o dané situaci dozvědět od někoho jiného než od Vás?
- Pokud se rozhodnete pro variantu neříkat dítěti/dětem pravdu, ustojíte pak případně „odhalení lži“? Smiřeni se s tvrdou realitou bývá někdy snazší než pochopit, proč například maminka lhala.
- Vezměte v potaz délku trestu, protože vnímání času je pro děti jiné než pro dospělé, záleží na věku dítěte (jak dlouhý časový úsek z jeho života bude délka trestu představovat). Kolik bude dítěti až se jeho rodič/prarodič apod. vrátí z výkonu trestu?

Rozhodnutí, jak budete postupovat, pro Vás může být náročné a je na místě se v případě pochybností obrátit na psychologickou poradnu, kde Vám také mohou pomoci řešit další situace plynoucí např. z odloučení od rodiče.

Výživné

Pokud je rodič, který má povinnost hradit výživné, odsouzen k VTOS a pracuje, jsou mu prováděny srážky z odměny podle vyhlášky MSp č. 10/2000 Sb., kdy je mu 33 % čisté mzdy sráženo na výživné. Není nutné nařízením výkonu rozhodnutí nebo exekuce, stačí rozsudek, který výživné stanoví nebo žádost odsouzeného. Z těchto srážek se hradí řádné i dlužné výživné s tím, že přednost má řádné.

Dlužné výživné za dobu výkonu ve VTOS

Zde může nastat několik variant:

1. Odsouzený pracuje, ze mzdy je mu strháváno a srážka je menší než je řádné výživné – pak mu narůstá dluh na části, která se nesráží, není to ovšem

trestný čin zanedbání povinné výživy. Dluh po něm může být vymáhán po ukončení výkonu trestu.

2. Odsouzený nepracuje, protože pracovat nemůže ze zdravotních důvodů nebo pro něj věznice nemá práci – stejně jako v bodu 1. dluh narůstá, ale nejde o trestný čin.
3. Odsouzený nepracuje, protože práci odmítl bez vážného důvodu – narůstá mu dluh a je možné na něj podat trestní oznámení pro zanedbání povinné výživy.

U trestného činu zanedbání povinné výživy je nutný úmysl alespoň nepřímý, to znamená, že se pachatel nesnaží alespoň nějak si zajistit prostředky na placení výživného. Ve věznici nemůže mít výdělek větší, než stanoví vyhláška, když tedy sám neodmítne práci, nepáchá trestný čin. Dluh ovšem pořád narůstá.

Kontakt mezi dítětem a vězněným rodičem a rodičovská práva a odpovědnost

Z povahy trestu odnětí svobody rodiče dítěte obecně vyplývá, že je omezeno právo rodičů starat se o své děti. Odnětí svobody by mělo být krajním prostředkem k potrestání jakéhokoliv člověka. Například ženám, dle vyjádření Rady Evropy, by měl být uložen trest odnětí svobody pouze v případě, kdy jsou vazby jejich vztahu s dítětem přetřhány natolik, že lze případný trest těmito křehkými vztahy odůvodnit. Tato metodika však není závazná pro české soudy, čili nelze jistě říci, že se soudy tímto vyjádřením budou vždy řídit.

Samotné odloučení rodičů, kteří nastoupí do výkonu trestu odnětí svobody, nelze obecně považovat za negativní či pozitivní změnu pro dítě. Nicméně lze podotknout, že vývoj dítěte je tímto ohrožen.

Významným dokumentem v této oblasti, který lze dotčeným osobám doporučit, jsou Evropská vězeňská pravidla, jež nejsou sice právně vynutitelná, nicméně v praxi jsou často využívána z důvodu jejich vysokých morálních hodnot a důrazu na lidská práva.

Kontakt mezi vězněným rodičem a jeho dítětem

Telefonický kontakt je nejen důvěrnějším způsobem komunikace než pouhá korespondence, ale např. pro dítě ve věku pěti let, které neumí číst ani psát, je tento druh komunikace přístupnější. Styk rodiče s dítětem vedle přímého

styku, tedy osobního kontaktu rodiče s dítětem po soudem stanovenou nebo rodiči dohodnutou dobu, zahrnuje rovněž nepřímý styk, který je realizován prostřednictvím nejrůznějších forem komunikace, jako je kontakt prostřednictvím dopisů a telefonátů.

Zachování osobního kontaktu vězňených rodičů s jejich nezletilými dětmi a rozvoj existujících rodinných vazeb je přitom pravidlem; vyloučení osobního styku je výjimkou, která musí být postavena na přesvědčivých a závažných důvodech. V případě, kdy dojde k oddělení dítěte od rodiče, je povinností rozhodujícího orgánu zajistit, aby si dítě udrželo vztahy s tímto rodičem, ledaže by to bylo v rozporu s jeho nejlepším zájmem.

Právo na respektování rodinného života zaručené článkem č. 8 Úmluvy o právech dítěte zahrnuje totiž také pozitivní závazek státu umožnit a pomoci udržovat kontakt vězňeného s jeho rodinou, jehož součástí je také povinnost zajistit co možná nejvhodnější podmínky pro návštěvy dětí. Tato povinnost není řádně splněna tehdy, jsou-li děti vystavovány pohledu na vězeňské cely a vězně, což pro ně může představovat traumatizující zážitek. Návštěvy nezletilých ve (vazební) věznici vyžadují zvláštní opatření a je třeba zajistit specifické podmínky vzhledem k věku dětí a možným následkům na jejich psychický stav. S stykem s nezletilým dítětem, ať už v přímé nebo nepřímé podobě, má zásadní význam pro emoční pouto mezi nimi a další vývoj vzájemného vztahu. Čím déle nebude jejich vzájemný kontakt vůbec probíhat (či jen velmi omezeně, prostřednictvím korespondence), o to náročnější bude pozdější obnovení tohoto vztahu.

Navzdory tomu, že přirozenou součástí výkonu trestu odnětí svobody je určité omezení soukromého a rodinného života, je současně ve většině případů možné považovat za zcela opodstatněný také požadavek na to, aby byly zachovány dosavadní kontakty odsouzeného s jeho rodinou.

Rodičovskou odpovědnost vůči dítěti má rodič vždy, pokud jí nebyl zbaven. Omezit či zbavit rodiče jeho odpovědnosti může pouze soud, měl by však vždy přihlídnout k zájmům dítěte, které jsou zde nejdůležitějším ukazatelem. Zbavení rodičovské odpovědnosti by vždy mělo být krajní situací. Pokud však dojde k omezení rodičovské odpovědnosti, může soud rozhodnout o nějakém **druhu náhradní péče**.

Tou může být například **svěření dítěte do péče jiné osoby** nebo **pěstounství**. Typickou péčí bude ono zmíněné pěstounství, kdy soud svěří dítě do péče pěstounům na dobu, po kterou trvá překážka bránící výkonu rodičovské

odpovědnosti. Dále soud může rozhodnout o svěření dítěte do tzv. **ústavní výchovy**. To se uplatní zejména v situaci, kdy trvají vážné důvody, kvůli kterým nemohou rodiče pečovat o dítě. Před ústavní výchovou má však pěstounská péče vždy přednost, ovšem musí existovat vhodný pěstoun, který je ochoten o dítě pečovat. Svěření dítěte do péče má opět přednost před ústavní výchovou, náhradní pečující osoba má nárok na dávky od státu namísto rodiče, pěstounům náleží dávky pěstounské péče (odměna a dávka určená na životní náklady dítěte). Náhradní pečující osobou jmenuje soud zpravidla blízké příbuzné. Opatrovnický soud preferuje svěření dítěte do péče po příbuzenské linii, ústavní výchovu ponechává až na posledním místě z důvodu traumatizujících dopadů na nezletilé děti. V případě, kdy je nezletilé dítě svěřeno do péče prarodiče nebo jiným příbuzným osobám (teta, strýc, švagrová) ukládá jim soud povinnost navštěvovat rodiče ve věznici s tím, že OSPOD zjistí ve věznici před rozhodnutím podmínky pro možnost styku nezletilého s rodičem s přihlédnutím na jeho věk.

V otázkách péče o nezletilé dítě se můžete také obrátit na orgán sociálně-právní ochrany dětí (zkráceně OSPOD). Pracovníky OSPODu najdete na městském úřadě příslušném k bydlišti dítěte. Pomohou vám v řešení náhradní rodinné péče (osvojení, poručnictví, svěření dítěte do péče). Pokud vás trápí výchovné problémy s dítětem nebo problémy ve škole (zhoršení prospěchu, konflikty mezi spolužáky) je z preventivních důvodů možné kontaktovat OSPOD, kdy se může předejít nejen záškoláctví, ale i šikaně mezi dětmi. Pracovníci tohoto odboru vám také mohou zprostředkovat kontakt na pedagogicko-psychologickou poradnu. Je možnost i využití **BEZPLATNÉ LINKY BEZPEČÍ (116 111)**, pokud se dítě nechce svěřit tomu, kdo o něj pečuje a je vhodné, aby o této možnosti vědělo.

Možnost pobytu dítěte s matkou ve vězení

Za okolností hodných zvláštního zřetele může být povolen pobyt dítěte ve vězení společně s matkou. K této situaci se přiklání jednak Soudní dvůr Evropské unie, ale i Evropská vězeňská pravidla. Je ale nutné podotknout fakt, že v současné době žije v ČR ve vězení kolem jedné desítky dětí s matkami. Jedná se o specializované oddělení věznice pro ženy ve Světlé nad Sázavou.

Matka může mít u sebe dítě jak ve věznici při výkonu trestu, tak ve vazbě. Povolení pobytu zajišťuje zpravidla ředitel věznice. Ten by měl z povahy věci především posoudit, zda matka o dítě dříve řádně pečovala, zda nebyla již dříve odsouzena, zda má dostatek vlastních prostředků a zda je to v nejlepším zájmu dítěte. Dále musí být přijato speciální opatření na zajištění dětského zařízení,

kde bude dítě pobývat v době, kdy je rodič nucen vykonávat aktivity, při nichž by nemělo být dítě přítomno. Dítě by mělo být u matky ve vězení přítomno zpravidla do tří let věku, přičemž tento věk je dán vývojem jeho osobnosti, kdy si dítě zpravidla neuvědomuje prostředí, v němž se se svou matkou pohybuje.

5. Jak na Vás mohou dopadnout finanční a dluhové problémy blízké osoby nejen ve vězení

Většina osob ve výkonu trestu odnětí svobody má problémy s dluhy a velká část z nich už má dluhy vymáhané formou exekuce. Exekuce Vašeho blízkého ovšem mohou mít v jistých případech vliv i na Vaš život.

Společné jmění manželů:

Pokud je Váš manžel/ka zadlužený/á (bez ohledu na to, zda je či není zrovna ve vězení), je dost pravděpodobné, že část těchto dluhů spadá do společného jmění manželů a věřitel i exekutor je po Vás může vymáhat. Zpravidla se jedná o ty pohledávky, které vznikly na základě smluv během trvání manželství. Proto je na místě vyhledat odbornou pomoc v dluhové poradně, abyste se dobře vyznali v tom, co je i Vaší povinností splatit a kdy je naopak na místě se proti postupu věřitele/exekutora bránit.

Exekuce movitého majetku ve společném bydlení

Další častou situací, kterou řeší blízcí zadlužených osob, je mobiliární exekuce, tedy návštěva exekutora nejčastěji v bytě/domě dlužníka. Problém nastává, když dlužník sdílí bydlení s někým dalším, kdo nemá s jeho dluhy nic společného. Exekutor ale na místě výkonu exekuce nemá povinnost rozlišovat, zda daná věc patří či nepatří dlužníkovi. Toto musí naopak zpětně nebo na místě prokázat buď dlužník, nebo majitel věci. Podstatné je také vědět, že pracovníci exekutorského úřadu nemusí vykonávat exekuci jen v místě trvalého bydliště dlužníka, ale i na kontaktní adrese, kterou dlužník udává např. v kontaktu s úřady.

Proto je vždy potřeba dopředu počítat s tím, že pokud sdílím domácnost s někým, na koho je vedena exekuce, měl/a bych učinit kroky k ochraně svého vlastního majetku, především:

- Pokud se jedná o podnájem nebo spolubydlení – mít v pod/nájemní smlouvě jasně vymezeno, kterou část dlužník obývá.

- Uschovávat si účty a faktury od cennějšího zařízení a vybavení bytu a zajistit, aby byly vystaveny na Vaše jméno.
- Pokud osobě v exekuci pronajímáte např. pokoj ve Vašem bytě, mít ve smlouvě jasně uvedené zařízení, které je součástí tohoto nájmu a je tedy Vaše. Tuto smlouvu či její dodatek je lepší mít podepsanou ověřenými podpisy.

I přes tato opatření se může stát, že Vám bude v rámci exekuce na jinou osobu (např. Vašeho blízkého) zabaven Váš majetek. Pak máte právo podat návrh na **vyškrtnutí dané věci ze soupisu majetku exekutora**, příp. vylučovací žalobu. Pro oba kroky doporučujeme konzultaci v dluhové či občanské poradně.

Problém může nastat také v situaci, kdy má dlužník trvalé bydliště na místě, kde se vůbec nezdržuje. Zde je nejlepší dlužníka z trvalého pobytu odhlásit podáním žádosti na městský úřad. Toto vždy musí učinit osoba, která má k bydlišti právní vztah (majitel bytu, domu). Také je možné požádat dlužníka, aby uvedl svou kontaktní adresu např. do evidence obyvatel nebo ji alespoň sdělil věřitelům a exekutorům.

Základem pro to, aby pro Vás zadlužení blízké osoby nebylo takovým zatížením, je podporovat dlužníka k aktivnímu přístupu a otevřenosti ohledně situace. Nebojte se otevřít toto téma, protože je pro Vás důležité vědět, zda má Váš blízký dluhy či dokonce exekuce z výše zmíněných důvodů, a pak ho podporovat, aby v řešení situace vytrval. Naopak nedoporučujeme zadlužování dalších členů rodiny či přátel jako pomoc osobě v dluhové pasti, to většinou vede ke zhoršení celé situace a mnohdy i k rozbití vztahů.

Pokud jste sami zadlužení, vyhledejte odbornou pomoc v dluhových nebo občanských poradnách, pomoc dluhového poradce Vám je k dispozici i rámci služeb RUBIKON Centra v Praze.

Část II.:

Pomoc blízkému během výkonu trestu a po propuštění

V této části se zaměříme na nejčastější témata, která při snaze podpořit své blízké řeší jejich rodiny a přátelé. V rámci práce s lidmi s trestní minulostí z praxe RUBIKON Centra vyplývá, že podpora blízkého okolí významně přispívá k úspěšnému návratu lidí s trestní minulostí zpět do běžného života. Problém, se kterým se v této oblasti někdy setkáváme, jsou rozdílná očekávání a přání rodiny a trestané osoby, jak si život uspořádat. Důležité je také si uvědomit, že pokud budete podnikat kroky za svého blízkého a řešit za něj jeho problémy, bude ho to posilovat v pasivitě a nesamostatnosti.

1. Žádost o podmíněné propuštění

Jedním z témat, které zajímá blízké osob ve vězení, je bezpochyby žádost o podmíněné propuštění. Jedná se o možnost zkrátit pobyt za mřížemi a proměnu trestu z nepodmíněného na podmíněný. Termíny, ke kterým je možné žádost podat, se odsouzený dozví ze svého spisu, o pomoc může požádat sociálního pracovníka věznice. Žádost o podmíněné odsouzení sepisuje obvykle sám odsouzený. Odsouzený může rovněž požádat sociálního pracovníka o vzor takové žádosti nebo o pomoc s jejím sepsáním.

Žádost by měla obsahovat:

- vysvětlení, co odsouzený spáchal a jak na spáchaný čin s odstupem času pohlíží;
- jak pohlíží na svůj trest a jeho efekt a průběh;
- a čím může přesvědčit soud, že už trestnou činnost páchat nebude.

Výše zmíněné body je potřeba podložit, což se zpravidla dokládá takto:

1. Prvním požadavkem jsou **kázeňské pochvaly**. Chce-li odsouzený, aby mu soud vyšel vstříc, musí se podle toho chovat. Cestou k získání kázeňských pochval je slušné a bezproblémové chování, dbaní na úklid a řádné plnění svých povinností. O kázeňské pochvaly se musí každý odsouzený postarat sám. Můžete mu v tom pomoci nepřímo, třeba tak, že s ním budete udržovat kontakt a podporovat ho.

2. Dále soud zohledňuje, zda má žadatel zajištěné **ubytování po propuštění**. To je ideálně doložitelné písemným příslibem ubytování, který žadatel připojí ke své žádosti o podmíněné propuštění. Příslib ubytování můžete poskytnout osobně, a to za předpokladu, že souhlasíte s tím, aby u Vás propuštěný alespoň nějaký čas bydlel. Příslib je možné sepsat v pár větách svými slovy, ve kterých vyjádříte svůj záměr a identifikujete svou osobu a místo budoucího bydliště a podepíšete (není potřeba úředně ověřený podpis nebo dokládání právního vztahu k danému bydlení). Poskytnutí příslibu ubytování se zpravidla nebrání ani ubytovny či azylové domy.
3. Posledním důležitým kritériem je **pracovní uplatnění po propuštění**. Pro příslib zaměstnání může odsouzený či Vy oslovit bývalého zaměstnavatele a zeptat se na možnost návratu do zaměstnání. Pokud to není možné, můžete oslovit jakéhokoliv zaměstnavatele a požádat ho o poskytnutí příslibu. Příslib zaměstnání není to samé jako pracovní smlouva, není tedy závazný.

Další okolnosti, které mohou odsouzenému výrazně pomoci, pokud do žádosti uvede či doloží:

- prokazatelný zájem řešit své dluhy – dobrovolné úhrady během výkonu trestu, dobře zmapovaná situace, oslovení věřitelů, zejm. poškozených z trestné činnosti už během pobytu ve vězení;
- pravidelné a bezproblémové návštěvy;
- spolupráce s neziskovými organizacemi již během výkonu trestu;
- zařazení do první diferencní skupiny.

K žádosti o podmíněné propuštění se může připojit rodina odsouzeného a k žádosti připojit své vyjádření. Se sepsáním žádosti může odsouzenému pomoci právník nebo některé neziskové organizace. Asistence právníka však není nutností a nezaručuje úspěch žádosti.

Doporučujeme, aby to byl především odsouzený, kdo bude vyvíjet snahu a iniciativu. Podmíněné propuštění nelze nárokovat, záleží tedy vždy na individuálním posouzení soudu a osobním přístupem žadatele, který by měl žádost řádně a prokazatelně zdůvodnit. V žádosti by měl zaznít konkrétní plán odsouzeného na to, jak se chce začlenit do běžného života bez pokračování v trestné činnosti.

Poskytnutí „záruky“

Žádost o podmíněně propuštění může podat nejen odsouzený, ale také zájmové sdružení občanů, pokud zároveň nabídne záruku za dovršení nápravy odsouzeného.

V případě, že žádost za odsouzeného podává zájmové sdružení občanů a tato žádost je zamítnuta, není občanské sdružení vázáno žádnou lhůtou a žádost může opakovat kdykoliv znovu.

2. Co je možné zařídit ještě před propuštěním – informace pro osoby opouštějící výkon trestu odnětí svobody

Jaké doklady je vhodné ještě před propuštěním zařídit?

Občanský průkaz (OP)

- Bez něj nelze učinit základní kroky po výstupu (např. žádat o dávky pomoci v hmotné nouzi).
- Se zajištěním nového OP odsouzenému pomůže sociální pracovník věznice (potřebujete rodný list, daňový list/rozsudek o rozvodu manželství, případně úmrtní list manžela/ky, rozhodnutí o změně trvalého pobytu – duplikáty dokumentů lze zařídit ve spolupráci se sociálním pracovníkem). Fotografie na OP Vám pořídí pověřený úředník ve věznici.
- Není dobré nechávat vyřízení nových dokladů na poslední chvíli, je potřeba počítat s tím, že získání nových dokladů je proces na několik týdnů.

Zdravotní dokumentace:

- Pro účely ubytování v azylovém domě je vhodné zajistit si už ve věznici potvrzení o bezinfekčnosti a zprávu z plicního vyšetření – vyšetření na TBC, obě tato potvrzení některá zařízení vyžadují a neměla by být starší 6 měsíců.
- Výpis ze zdravotní dokumentace Vám v některých věznicích dají ještě před výstupem; je důležitý především pro nástup do zaměstnání.

Potvrzení o propuštění z VTOS

- Věznice jej vydává automaticky každému, kdo opouští VTOS.

Cestovné

- Při propuštění je možné na základě rozhodnutí ředitele věznice (navrhuje sociální pracovník) dostat finanční příspěvek na cestovné do místa trvalého bydliště a ubytování v prvních dnech na svobodě.
- Cestovné se vypočítává na základě ceny jízdného veřejné dopravy do místa trvalého bydliště.
- Nároky na zmíněné finanční příspěvky se posuzují vždy individuálně, ale jedná se zpravidla o minimální částku.

Zápočtový list

- Pokud jste ve věznici pracovně zařazen/a, vezměte si od ekonomického oddělení zápočtový list v tištěné podobě.
- Zápočtový list by Vám měl být společně s potvrzením příjmů předán automaticky při propuštění, můžete si však pro jistotu cca týden před propuštěním požádat o vystavení těchto dokladů písemnou žádostí na ekonomické oddělení věznice – lze tím tak předejít případným prodlevám.

Potvrzení o příjmu

- Pokud jste ve věznici pracovně zařazen/a, vyžádejte si z ekonomického oddělení listinné vyhotovení tzv. potvrzení o výši příjmu, budete ho potřebovat např. na úřadu práce.
- Někdy je nutné o toto potvrzení žádat zpětně po výstupu, a to ekonomické oddělení telefonicky, je tedy třeba zjistit si ještě před výstupem telefonní kontakt.

Jak je možné spolupracovat se svým sociálním kurátorem ještě před výstupem?

- Oslovte sociálního kurátora v místě trvalého bydliště či v místě, kde plánujete delší dobu žít, můžete tak učinit dopisem anebo prostřednictvím sociálního pracovníka ve věznici.
- Sociální kurátor z místa Vašeho bydliště má možnost navštívit Vás ve vězení a pomoci Vám připravit se na život po propuštění.
- Sociální kurátor Vám může pomoci při hledání vhodného ubytování, případně zaměstnání.

- Kurátora můžete informovat, že ho plánujete po výstupu navštívit, a sepsat problémy, s nimiž byste chtěl/a pomoci.

Jak si zajistit vhodné ubytování již před výstupem?

- Nemáte-li zajištěné stálé ubytování, zajistěte si náhradní ubytování pro první období po výstupu. Sdělte tuto informaci svému sociálnímu pracovníkovi před výstupem na svobodu v rámci tzv. předvýstupního poradenství (2–3 měsíce před propuštěním).
- Požádejte o pomoc písemně sociálního kurátora v místě, kam se vracíte.
- Sociální pracovník a sociální kurátor Vám mohou pomoci nalézt vhodné náhradní ubytování: azylový dům, ubytovnu, noclehárnu.

Noclehárny jsou místa, která poskytují nouzové ubytování na jednu noc. Ubytování je obvykle zpoplatněné 30 Kč. K zajištění místa je potřeba mít občanský průkaz a nebyť pod vlivem alkoholu a jiných návykových látek. Nástup na noclehárnu se pohybuje kolem sedmé hodiny večer, v ranních hodinách jsou nocležníci povinni noclehárnu opustit.

Azylové domy představují dlouhodobější ubytování, obvykle po dobu tří až šesti měsíců. Tato služba je zpoplatněna 100–200 Kč za noc a bývá zvykem, že si vedení azylového domu řekne o zálohu. Pro zajištění volného místa je potřeba kontaktovat sociálního pracovníka konkrétního zařízení. Zájemce o ubytování musí kromě platných dokladů doložit i potvrzení o bezinfekčnosti, což si každý zařídí u svého obvodního lékaře nebo u vězeňského lékaře těsně před odchodem z výkonu trestu.

Ubytovny poskytují pobyt na jednolůžkových či vícelůžkových pokojích. Cena se liší podle délky pobytu a počtu osob na pokoji, nejlevnější varianty se pohybují okolo 4 000 Kč za měsíc.

Jak řešit otázku zaměstnání ještě před výstupem?

- Pokud uvažujete, že byste se rád/a vrátil/a k bývalému zaměstnavateli, oslovte ho dopisem a napište, proč máte o toto zaměstnání stále zájem.
- Požádejte například své blízké na svobodě, aby zjistili, jaké pracovní nabídky jsou v místě Vašeho návratu.
- Napište sociálnímu kurátorovi v místě návratu, zda by Vás před výstupem na svobodu navštívil, a zeptejte se na situaci na trhu práce v daném místě

a zda má kontakty na zaměstnavatele, na které byste se mohl/a obrátit.

- Oslovte sociálního pracovníka ve věznici, zda nemá tipy na zaměstnavatele v místě, kam se vracíte.
- V některých věznicích dochází na besedy pracovníci Úřadu práce ČR, zeptejte se pracovníků věznice, zda se takové besedy můžete zúčastnit.
- Požádejte sociálního pracovníka věznice o kontakty na neziskové organizace, které se zaměstnávání osob po propuštění věnují a působí v místě vašeho pobytu po propuštění, a zajímejte se o to, zda některá z těchto organizací do věznice dochází.

3. První kroky po propuštění

Zaměstnání a dávky

Výhodou zaměstnání není jen finanční příjem. Může to být také zdroj nových kontaktů a také způsob, jak jednoduše řečeno „přijít na jiné myšlenky“.

Dávky a první finanční pomoc po propuštění:

Existují tři typy dávek hmotné nouze:

- 1. Příspěvek na živobytí** řeší nedostatečný příjem osoby. Jedná se o základní dávku hmotné nouze a pro dospělou osobu její výše činí 3 400 Kč.
- 2. Doplatek na bydlení** pomáhá uhradit odůvodněné náklady na bydlení společně s vlastními příjmy občana a příspěvkem na bydlení ze systému státní sociální podpory.
- 3. Mimořádná okamžitá pomoc (MOP)** pro osoby ohrožené sociálním vyloučením. Lze ji poskytnout jednorázově maximálně do výše 1 000 Kč, může být poskytnuta i opakovaně až do výše 13 640 Kč za rok. O tento typ dávky můžete žádat v případě, že se ocitnete v nečekané krizi, ale i v případě, že řešíte nečekaný finanční výdaj v domácnosti.

Další dávky státní sociální podpory, na které můžete mít nárok, jsou:

- přídavek na dítě
- pohřebné
- příspěvek na bydlení
- dávky péstounské péče
- porodné
- rodičovský příspěvek

Pomoc neziskových organizací a závěr:

V rámci služeb RUBIKON Centra v Praze poskytujeme lidem s trestní minulostí komplexní poradenství v oblasti zaměstnání, řešení dluhů a celkové sociální stabilizace (vč. dávek, bydlení, vztahů). Klienti v Praze také mohou využívat aktivit pro volný čas a rozvoj v Komunitním centru a zahradě Kotlaska.

Pokud Váš blízký plánuje po propuštění pobyt mimo Prahu, můžete ho nasměrovat také do našich regionálních pracovišť.

Pro více informací využijte kontakty na konci tohoto materiálu.

Služby neziskových organizací jako je RUBIKON Centrum ve spojení s pomocí pracovníků dalších institucí (Úřad práce ČR, Probační a mediační služba nebo sociální kurátoři na městských úřadech) jsou poskytovány bezplatně (s výjimkou ubytovacích zařízení). Lidem ve vězení a po propuštění nabízejí nejen odborné služby, ale také cenné zkušenosti s řešením náročných situací.

Co je ještě důležité:

První měsíce pro propuštění z vězení nejsou snadné. Je to období, kdy se mnoho propuštěných vězňů znovu dopustí trestného činu. Odsouzení jsou během pobytu ve vězení izolováni od společnosti, ale současně s tím i od všech povinností, které je však krátce po jejich propuštění doženu. Jsou lidé, kteří mají po výkonu trestu zajištěné zázemí, ale jsou i lidé, ze kterých se opuštěním vězeňské brány de facto stávají bezdomovci.

Člověk propuštěný z vězení si musí ze dne na den zvyknout na nový režim. Režim ve výkonu trestu je každý den stejný, má pevně daný časový rozvrh a odsouzený přesně ví, co ho čeká. Oproti tomu život na svobodě je jedna velká nejistota. Už v první den na svobodě propuštěný musí řešit i základní potřeby, mezi které patří jídlo, střecha nad hlavou, dostatek oblečení nebo i léky. Poskytnutí zázemí může propuštěnému v prvních dnech ulehčit návrat do „běžného života“.

Chtělo by se napsat, že první, co na propuštěného čeká, bude pořádná oslava. Bohužel je potřeba vyřídit úřední povinnosti. První, co osoba propuštěná z výkonu trestu musí zařídit, pokud nemá již v prvním týdnu na svobodě

možnost nastoupit do zaměstnání, je evidence na úřadu práce a vyřízení žádosti o sociální dávky. To jí pomůže překlenout dobu do nástupu do zaměstnání a vyhne se tak dluhu na zdravotním pojištění.

Když už jsme narazili na dluhy, je dobré, aby si člověk propuštěný z vězení udělal přehled o svých dluzích. Nebude pak nepříjemně překvapen, až nastoupí do zaměstnání a místo slibované mzdy bude dostávat jen nezabavitelnou částku v exekuci. S tímto problémem dotyčným rádi pomůžeme v RUBIKON Centru.

Další potíž, se kterou se někteří propuštění mohou na svobodě potýkat, je odolat svodům, které je zavedly do vězení. Velmi častá je drogová závislost či gambling. Pro ty, kteří musí první měsíce po propuštění „počítat každou korunu“, může být těžké odolat návratu k trestné činnosti a přijít tímto způsobem k rychlému zisku. Není ostuda navázat spolupráci s psychologem, psychiatrem nebo jinou pomáhající organizací, která osobě propuštěné z výkonu trestu pomůže snížit riziko opětovného návratu za mříže. Nechceme Vás strašit, ale v současné době se sedm z deseti odsouzených dopustí opětovného spáchání trestného činu.

Abychom nekončili negativně, nezapomeňte na to, že každá situace má své řešení.

Zásada číslo jedna: Snažte se být co nejvíce v klidu a v pohodě. Myslete nejdříve na sebe, až potom přemýšlejte nad podporou ostatních. Stavět se dá pouze na pevných základech.

Zásada číslo dvě: Nedbejte na předsudky jiných lidí. Vy znáte svého příbuzného nejlíp, znáte jeho dobré stránky a znáte je dlouho. Povaha lidí není určována paragrafy v rejstříku trestů. Trestného činu se může dopustit i jinak skvělý člověk, naopak jsou lidé, kteří ostatním škodí a rejstřík trestů mají čistý.

Zásada číslo tři: V České republice je v současné době přibližně 23 000 osob ve výkonu trestu odnětí svobody. To je dost velký počet lidí, aby stálo za to zbořit tabu, která ve společnosti panují. Nejste na to sami.

Kontakty

Kontakty na pracovníky RUBIKON Centra v Praze:

Pro rodiny a blízké trestaných osob:

KOMUNITNÍ CENTRUM A ZAHRADA KOTLASKA:

Nad Kotlaskou I., 180 00 Praha 8

Kateřina Jirová

Tel.: +420 775 408 484

e-mail: jirova@rubikoncentrum.cz

Pro podporu během výkonu trestu nebo po něm, především v oblasti zaměstnání a řešení dluhů:

HLAVNÍ KANCELÁŘ PRAHA:

Novákových 439/6, 180 00 Praha 8

Tel.: +420 739 470 408

e-mail: info@rubikoncentrum.cz

KOMUNITNÍ CENTRUM A ZAHRADA KOTLASKA:

Nad Kotlaskou I., 180 00 Praha 8

Tel.: +420 770 148 280

e-mail: kotlaska@rubikoncentrum.cz

Na tomto pracovišti můžete využít možnosti zapojit se do aktivit pro volný čas a rozvoj včetně pobytu v komunitním centru a zahradě. Více na: www.kckotlaska.cz a facebookové stránce: www.facebook.com/KotlaskaKCaZ

Kontakt na mimopražská pracoviště RUBIKON Centra pro osoby s trestní minulostí:

Karlovarský kraj

Kontaktní místo Cheb

Lidická 1525/2, 350 02 Cheb

Tel.: +420 734 590 941

e-mail: cheb@rubikoncentrum.cz

Pobočka Chodov u Sokolova

Vítězná 624, 357 35, Chodov u Sokolova

Tel.: +420 778 424 024

e-mail: chodov@rubikoncentrum.cz

Pobočka Karlovy Vary

Dr. Davida Bechera 24, 360 01 Karlovy Vary

Tel.: +420 778 443 386

e-mail: karlovyvary@rubikoncentrum.cz

Moravskoslezský kraj

Pobočka Ostrava

U Tiskárny 3, 702 00 Ostrava

Tel.: +420 778 749 778

e-mail: ostrava@rubikoncentrum.cz

Středočeský kraj

Pobočka Kladno

Cyrila Boudy 1444, 272 01 Kladno

Tel.: +420 777 496 367

e-mail: kladno@rubikoncentrum.cz

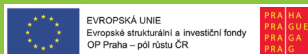
Kontakty na jiné organizace v Praze, kde můžete najít pomoc:

- **Poradna pro oběti trestných činů PMS**
Kancelář: Hybernská 20, 110 00, Praha 1
Doručovací adresa: Ředitelství PMS, Senovážné nám. 995/1
Tel.: 727 940 133
- **Mezinárodní vězeňské společenství**
Duchovní podpora, programy pro oběti trestných činů, pomoc rodinám vězňů např. formou zprostředkování dáreků pro děti k Vánocům nebo táborů pro děti, programy pro propuštěné.
Jednotlivá kontaktní místa najdete na: www.prisonfellowship.cz
Tel.: 602 308 210
- **Centrum sociálních služeb Praha**
Programy pro osoby ve a po výkonu trestu odnětí svobody a pro rodiny v nepříznivé situaci.
Adresa: Sokolovská 95, 186 00 Praha 8 – Karlín
Tel.: 266 311 053
- **Centrum krizové intervence RIAPS**
Nepřetržitá psychologická a psychiatrická pomoc v případě psychické krize z různých příčin (neslouží jako telefonická krizová linka).
Kontakt: Chelčického 39, 130 00 Praha 3
www.csspraha.cz/24829-krizove-centrum-riaps
- **Občanské sdružení Za branou, z.s.**
Práce s rodinami vězňů, podpora po propuštění.
Tel.: 775 722 784 (Jan Frank – předseda sdružení)
- **LIGHTHOUSE spolek**
Podpora osob ve vězení a po propuštění, podpora rodin.
Adresa: Vinohradská 2396/184, 130 52, Praha 3
Tel.: 728 310 005
e-mail: info@lgh.cz
- **Bílý kruh bezpečí**
Poradna pro oběti kriminality a domácího násilí.
Poradna: U Trojice 2, 150 00, Praha 5
Tel.: 257 317 100
Nonstop bezplatná linka: 116 006

Informace na internetu (za správnost informací jsou zodpovědní provozatelé webů):

- **www.pmscr.cz**
Oficiální web Probační a mediační služby ČR, informace pro oběti trestných činů a o problematice alternativních trestů např. o domácím vězení.
- **www.vscr.cz**
Oficiální stránky Vězeňské služby ČR, kontakty a informace na jednotlivé věznice.
- **www.obase.cz**
Informace o vězeňské problematice, o praktické stránce pobytu ve vězení, zajímavé články.
- **www.drogy-info.cz/mapa-pomoci**
Kontakty na odborné služby v oblasti prevence a léčby závislosti.
- **www.lgh.cz**
Zajímavé články, informace o životě ve vězení, praktické rady a vzory.
- **www.socialni.praha.eu/jnp/cz/socialni_sluzby/problematika_osob_bez_pristresi/seznam_kuratoru.html**
Seznam sociálních kurátorů na jednotlivých městských částech.
- **www.mapabezdomova.cz**
Přehled azylových domů, ubytoven, materiální pomoci a poradenství pro osoby ohrožené nejen bezdomovectvím.
- Kontakty na další subjekty, které pomáhají lidem ve a po výkonu trestu najdete na: **www.rubikoncentrum.cz/mapa-organizaci**

RUBIKON
CENTRUM poskytovatelé projektů a služeb

Tato publikace je spolufinancována Evropskou unií.